

Izlaganje na znanstvenom skupu

UDK: 323.1(696.5):355.02(4-12)

323.1(497.115):355.02(4-12)

323.1(497.7):355.02(4-12)

Albansko pitanje u kontekstu regionalne sigurnosti*

IVANA ŽIŽIĆ**

Sažetak

Jugoistočna Europa u proteklih dvadeset godina predstavlja vrlo prepoznatljivo žarište sukoba u Europi za čije je stabiliziranje Europska Unija, ali i cijela međunarodna zajednica, uložila značajne napore i financijska sredstva. U tome smislu, jedno od pitanja koje se nameće kao vrlo značajno i zasigurno determinirajuće u tome dijelu Europe jest tzv. 'albansko pitanje'. Naime, osim prevladavajuće većine koju čine u svojoj matičnoj državi Albaniji i Kosovu, Albanci predstavljaju vrlo značajnu i brojnu populaciju u Makedoniji. Albansko pitanje je teško staviti u kontekst panalbanske težnje ostvarenja projekta Velike Albanije u današnjem političkom realitetu diverzifikacije albanskih zajednica u regiji. Jedino pitanje koje nesumnjivo dovodi do tzv. panalbanskog kompromisa je status Kosova, dok je njegova neovisnost kao prva stepenica formiranja velike albanske države predmet interesa zanemarivo male skupine albanskih ekstremista.

Ipak, u postojećem turbulentnom regionalnom političkom okruženju teško je isključiti mogućnost ponovne eskalacije isključivih nacionalnih ideologija, pa tako i albanske, što dodatno nameće proces pridruživanja euroatlantskim strukturama kao jedini jamac osiguranja stabilnosti na Jugoistoku Europe. Negativan ishod NATO summita u Bukureštu za Makedoniju doprinio je destabilizaciji političkih odnosa, naglasivši euroatlantsku perspektivu Makedonije kao jedinog okvira izgradnje stabilnih međuetničkih odnosa u multietničkom makedonskom društvu. Uloga Republike Hrvatske kao jamca regionalne sigurnosti očituje se djelovanjem u okviru Jadranske povelje (*Adriatic Charter*), postupnim

*

Rad je pripremljen u okviru znanstvene radionice "Hrvatska i europska sigurnost".

**

Ivana Žižić je diplomirana politologinja; e-mail: izizic2001@yahoo.com

unaprjedenjem regionalne suradnje i participacijom u međunarodnim stabilizacijskim naporima u ovom dijelu Europe.

Ključne riječi: albansko pitanje, panalbanski nacionalizam, Ahtisaarijev plan, post-ohridski politički realitet, NATO summit u Bukureštu, Jadranska povelja

Uvod

Proteklo je razdoblje u Jugoistočnoj Europi, između ostalog, bilo obilježeno događajima koji su nametali pitanje o karakteru albanskog nacionalnog identiteta i njegovih političko-teritorijalnih granica. U tome se kontekstu najčešće razmišljalo o eventualnim mogućnostima kontekstualizacije spomenutog nacionalnog pitanja u okviru pokušaja redefiniranja njegovog teritorijalnog ograničenja.

Osobito kada je riječ o narodima čiji je 'nacionalni prostor' isprepleten s albanskim, ali i nekim zapadnim autorima, postavljalo se pitanje o mogućnosti ostvarenja projekta 'Velike Albanije', koja se doživljavala kao destabilizirajući element u regiji. Argumentiralo se kako Albanci već posjeduju svoju nacionalnu državu u postojećoj Albaniji te se potencijalna kosovska neovisnost uglavnom doživljavala kao prvi korak ka političkoj unifikaciji svih Albanaca sa izravnim posljedicama po integritet Makedonije te dijelova Crne Gore i Srbije s brojnim albanskim stanovništvom. Nadalje, spomenuto se dovodilo u izravni odnos sa političkim statusom Republike Srpske unutar Bosne i Hercegovine, mađarske nacionalne zajednice u Vojvodini, Transilvaniji i Južnoj Slovačkoj, čečenske u Rusiji, Abhaziji i Južnoj Osetiji u Gruziji, Transdnjestarske Republike u Moldaviji, itd.

U kontekstu svega navedenog vrlo je interesantno pokušati proniknuti u temeljne elemente albanskog nacionalnog pitanja, njihove reperkusije po stabilnost užeg okruženja u kojem se odvijaju, ali i regije Jugoistočne Europe te Hrvatske kao njezinog dijela.

Albanija i albansko pitanje

Ako promatramo strukturu albanskog nacionalizma u političkom okviru Albanije, može se zaključiti kako je tzv. panalbanski nacionalizam znatno kompleksniji od uobičajene, široko upotrebljavane karakterizacije etničkog programa koji bi za krajnji cilj trebao imati ostvarenje projekta Velike Albanije. Unatoč činjenici da se ova ideja gaji još uvijek u pojedinim ekstremističkim krugovima, suvremena je politička realnost drastično transformirala ovaj cilj, svodeći ga na panalbansku težnju za nezavisnošću Kosova te ukla-

njanjem restrikcija kulturalne i gospodarske suradnje između različitih albanskih zajednica u zemljama na jugu regije u kojima žive.¹

Treba napomenuti kako je uglavnom radi relativno privilegiranog statusa tijekom petstogodišnje otomanske dominacije na Jugoistoku Europe albanski nacionalni pokret bio jedan od posljednjih koji se razvio u ovom dijelu Europe. Do stupnjevito razvoja došlo je krajem pretprošlog stoljeća u jeku slabljenja otomanske dominacije u regiji. Nedugo potom ostvarili su se 'albanski strahovi' da će teritorij koji su naseljavali, kao posljedica mješavine utjecaja unutarnjih i vanjskih sigurnosnih faktora, biti podijeljen značajnim dijelom među njihovim regionalnim susjedima. Tako je kao ishod Balkanskih ratova značajan dio otomanske provincije Janine pripao Grčkoj, dok je Kosovo dodijeljeno novoformiranoj Kraljevini SHS, zajedno sa zapadnim dijelom Makedonije i istočnim dijelom Crne Gore. Sve navedeno dovelo je do toga da je otprilike polovica ukupnog albanskog stanovništva živjela izvan novoformirane albanske države, dok su nove teritorijalne korekcije izvršene 1921. godine, prema kojima je gotovo još petsto tisuća Albanaca pripalo Kraljevini SHS a sedamdeset tisuća Grčkoj. Sve navedeno značajno je pridonijelo sve uočljivijim stremljenjima ka albanskom nacionalnom ujedinjenju, ali je ipak od tih vremena do danas bilo evidentno kako spomenuti nacionalni pokret ima upečatljivo političko značenje jedino u albanskim zajednicama izvan Albanije.

Nadalje, realni politički uvjeti u međuratnom periodu nikada nisu išli u prilog jačanju albanskog nacionalnog pokreta, a pogotovo mu nisu osiguravali podršku od strane političkih elita u Albaniji. Tako je primjerice kralj Zogu koji je vladao u međuratnom periodu *de facto* došao na vlast sa značajnom pomoći političkih elita iz Beograda, što je iz razloga političkog pragmatizma izravno odredilo i njegov negativni odnos prema popularizaciji 'panalbanskog ujedinjenja'. Albanski je nacionalizam u vrlo kratkom periodu tijekom Drugog svjetskog rata počeo dobivati realne političke uvjete za ostvarenje cilja Velike Albanije, kada je talijanska i njemačka okupacija 'ujedinila' dijelove Kosova i Zapadne Makedonije s Albanijom. Za razliku od toga, politička je realnost u vrijeme izoliranog komunističkog režima pod vodstvom Envera Hoxhe bila potpuno nepovoljna za realiziranje spomenutog programa, što je u kombinaciji s albanskom nerazvijenošću, ali i nerazvijenošću dijelova bivše Jugoslavije dominantno naseljenih Albancima, kao i nekoordiniranom dijasporom, pridonijelo generalnoj slabosti albanskih nacionalnih aspiracija sve do samog kraja prošlog stoljeća.

Nakon promjene političkog režima početkom devedesetih, ključni moment koji je pridonio početku realiziranja dijela albanskih nacionalnih težnji na tim područjima dogodio se 1997. godine kao posljedica potpunog kolapsa

1

Pan-Albanianism – How Big a Threat to Balkan Stability, International Crisis Group, Europe Report, no 153, 2004., dostupno na: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN-014972.pdf> (04. rujna 2008.)

državnog sustava upravljanja.² Naime, otuđenje značajne količine oružja iz vojnih skladišta omogućilo je naoružanje tzv. Oslobođilačke vojske Kosova, što je predstavljalo početak oružane i svake druge borbe za promjenu statusa spomenute pokrajine s dobro poznatim političkim posljedicama. Spomenuti razvoj događaja te sigurnosne disfunkcije na tom području u narednih nekoliko godina, kombinirane sa sustavnim zanemarivanjem albanskih kulturnih i obrazovnih prava u Makedoniji, dovele su 2001. godine do oružanog sukoba koji je uz pomoć međunarodne zajednice okončan sklapanjem Ohridskog sporazuma iste godine.

Sve navedeno značajno je promijenilo političku realnost albanskog nacionalnog korpusa u tom dijelu Europe te, osobito iz perspektive albanskih zajednica izvan 'matične države', promijenilo i potencijalnu ulogu Albanije kao regionalnog *point of reference*. Ipak, bez obzira na navedeno, pokazalo se kako je utjecaj Albanije na rješavanje pitanja kosovskog statusa, ali i položaja albanskih nacionalnih zajednica u Makedoniji i Crnoj Gori, *de facto* bio više simboličan nego stvaran. Naime, to se najbolje vidi iz činjenice o evidentnim razlikama između pojedinih albanskih zajednica u regiji, ali i činjenice da su se Albanci na određeni način navikli živjeti u različitim političkim entitetima u regiji. Dok je prethodno spomenuto pitanje kosovskog statusa predmet panalbanskog konsenzusa, jasno je kako on gotovo uopće ne postoji po pitanju eventualnog kosovskog ujedinjenja s Albanijom, što se uglavnom bazira na činjenici da se u proteklom periodu na Kosovu razvio specifični 'kosovski identitet'. S druge strane, vrlo mali broj kosovskih Albanaca zagovara ujedinjenje s Albanijom, dajući apsolutni prioritet procesima institucionalne i ekonomske konsolidacije i euroatlantskog pridruživanja. Iz svega ovog se može zaključiti kako su Albanci u ovom dijelu Europe svjesni kulturne i ideološke različitosti između njihovih različitih zajednica te da posljedično prihvaćaju postojanje različitih političkih etniteti u kojima žive, zadovoljavajući se ukidanjem barijera slobodi kretanja te unaprjeđenju poslovne, kulturne i sve druge vrste suradnje među njima pa se tako može govoriti o preusmjerenju fokusa 'panalbanskog nacionalnog interesa' na ekstenzivno definirani 'novi albanski prostor'. Sudeći prema svemu navedenom, intencija teritorijalnog ujedinjenja svih Albanaca u relativno dugom vremenu predstavljala je više mit nego političku realnost, dok se njihovo nacionalno pitanje usredotočilo na status Kosova i političku budućnost albanske populacije u Makedoniji i Crnoj Gori.

Osim toga, posljednjih pet godina političku je situaciju u Albaniji obilježio proces stabilizacije i umjerenog ekonomskog rasta kao temeljnog preduvjeta pridruživanja euroatlantskoj zajednici. Također, vidljivo je kako unatoč dugotrajnoj dominaciji istočnog i uglavnom islamskog naslijeđa, Albanija uz određene poteškoće ulaže znatne napore u izgradnju zapadnjačkog kulturnog *imidža*. U skladu s tim, javna potpora ostvarivanju dvaju glavnih vanjsko-po-

2

Za detalje o spomenutim događajima u: Vickers, M., *The Albanian Question: Reshaping the Balkans*, I. B. Tauris, London, 2007.

litičkih ciljeva (članstvo u Europskoj Uniji i Sjevernoatlantskom Savezu) uvijek je bila na iznimno visokoj razini te uglavnom iznosila oko 80%, motivirana ponajprije očekivanjem povećanja sigurnosti, efikasnosti gospodarstva i administracije stjecanjem članstva u navedenim organizacijama.

Čini se korisnim napomenuti kako je od samog formiranja početkom prošlog stoljeća, Albanija oduvijek bila pod patronatom neke od velikih sila te u tome smislu negativne konotacije gubljenja dijela nacionalnog suvereniteta priključenjem EU ne utječu značajno na potporu spomenutom procesu kao u drugim državama. Međutim, jednostavno samoidentificiranje s EU pokazalo se nedovoljnim za ostvarivanje punopravnog članstva, a kondicionalnost EU u tome procesu postavila je velike izazove pred Albaniju. Paralelno sa spomenuta dva cilja, koja podrazumijevaju usklađivanje s politikama spomenutih organizacija u ovoj regiji, Albanija se u posljednje vrijeme usredotočila i na poboljšanje odnosa sa zemljama regije.³

Imajući sve spomenuto u vidu, može se zaključiti kako formiranje 'Velike Albanije' zapravo ne predstavlja politički prioritet vladajućih struktura u Tirani, što je vidljivo iz njihove umjerene retorike u posljednjih deset godina. Umjesto toga Albanija pokazuje želju za razvijanjem komunikacije i razumijevanja između albanskih zajednica u regiji i njihovih nealbanskih susjeda, čime se prezentira jednim od regionalnih stabilizirajućih faktora, što je od velike važnosti za proces pridruživanja EU i NATO-u te u izravnoj kontradikciji s idejom o 'Velikoj Albaniji' koja bi vodila destabilizaciji regije.⁴

Kosovo – predstojeći izazovi funkcionalnosti

Nakon rješenja statusa Kosova, odnosno proglašenja neovisnosti te započinjanja postupka njegovog međunarodnog priznanja, postoji još mnogo izazova koji će se morati rješavati u suradnji s međunarodnom zajednicom (UNMIK, KFOR, EU, OESS). To podrazumijeva izgradnju efikasne javne administracije i pravnog sistema koji služi svim građanima na transparentan način. Podrazumijeva i zaštitu ljudskih prava uopće, ali i prava manjina te promociju međunacionalnog dijaloga. Također, trebat će provesti privatizaciju, ekonomsku rekonstrukciju, promociju investiranja te integraciju Kosova u CEFTU. Što se sigurnosti tiče, KFOR ostaje na Kosovu a Europsko vijeće je potvrdilo spremnost za slanjem misije EU koja bi trebala zamijeniti UNMIK.

3

Postupno liberaliziranje pogranične kontrole i otvaranje novih graničnih prijelaza unaprijedilo je komunikaciju između Albanije i njenih neposrednih susjeda, ali i pridonijelo međusobnoj trgovini.

4

Od samog početka aktualizacije kosovskog pitanja albanski su državnici ulagali znatne napore u uvjeravanje međunarodne zajednice da Kosovo tretiraju zasebnim albanskim entitetom. Tako je premijer Sali Berisha u više navrata javno poricao bilo kakvu želju za aneksijom Kosova, ističući apsolutni prioritet pridruživanja EU i NATO-u.

Unatoč činjenici da Ahtisaarijev plan ne predstavlja pravni temelj za priznanje suvereniteta, kosovski politički vođe obvezali su se na implementaciju brojnih aspekata plana, kao što su odredbe o manjinskim pravima, decentralizaciji i odredbe koje su relevantne za srpsku manjinu na Kosovu.⁵ Ključni izazovi za EU i NATO bit će održavanje maksimalnog zajedništva u potpori njihovih misija na Kosovu s ciljem održanja kredibiliteta pred svojim partnerima na Kosovu, osiguranje i zaštita manjina na Kosovu tijekom tranzicijskog perioda te funkcionalnost kosovskih institucija.

Kosovo se nadolazećem periodu nalazi pred izazovima raznih dugoročnih sistematskih promjena pa je na ovom mjestu korisno spomenuti neke od njih.

Institucionalna funkcionalnost i ekonomska održivost

Nakon osam godina postratnog razvoja kosovske su institucije još relativno slabe, iako se načelno može zaključiti da uz značajnu podršku međunarodne zajednice na relativno zadovoljavajući način predstavljaju servis građanima. Općenito, institucije su sve više sposobne osigurati svoju financijsku održivost, ali su sveukupni javni prihodi još uvijek relativno slabi i netransparentni.

Odnos visine proračuna (852 milijuna eura) u usporedbi s veličinom populacije još uvijek pokazuje značajnu važnost sive ekonomije za stanovništvo, odnosno činjenice da je tzv. neprijavljena gotovinska ekonomija još uvijek dominantna u malim i srednjim poduzećima koja bi trebali biti osnovica gospodarskog razvoja.⁶ Podatci o trgovinskom deficitu koji je prije samo tri godine iznosio 43% BDP-a, službene stope nezaposlenosti iz 2006. godine koja je iznosila 44%, ali i drugi makroekonomski pokazatelji jasno ukazuju na ozbiljnost izazova koji se nalaze pred Kosovom u nadolazećem periodu.

Socijalna integracija

Kao posljedica povijesnog razvoja na Kosovu, odnos između građana i državnih institucija uglavnom je daleko od onoga čemu teže sve tranzicijske zemlje, zbog čega će jedan od ključnih izazova u nadolazećem periodu biti i ispravljanje ove devijacije. Osobito u ruralnim predjelima sa snažnim tradicijama obiteljske samodostatnosti, socijalne strukture ostaju utemeljene na

5

Ahtisaari, M., *Report of the Special Envoy of the Secretary General on Kosovo's future status*, UNOSEK, Bruxelles, 2006., dostupno na: http://www.unosek.org/pressrelease/2006-05-17-MA_with_NATO_SG_Scheffer_in_Brussels.pdf (04. rujna 2008)

6

Economic Initiative for Kosovo, "Kosovo: Key economic indicators", dostupno na: www.eciks.org (04. rujna 2008.)

principima socijalne segregiranosti te nepovjerenja u državnu administraciju.⁷

Niti posljednjih gotovo stotinu godina srpske dominacije nad Kosovom nije davalo gotovo nikakve elemente za razvijanje snažnijih odnosa između lokalnog stanovništva na Kosovu i središnje vlasti u Beogradu. Upravo suprotno, odnosi su bili obilježeni kontinuiranim političkim tenzijama i otvorenim neprijateljstvom, a u posljednje vrijeme i upotrebom najrepresivnijih mjera, odnosno etničkim čišćenjem albanskog stanovništva od strane srpske vojske i policije.

Postratne međunarodne institucije utemeljene 2001. godine, obzirom da su obilježile prekid izravne beogradske uprave, uživale su visok stupanj poštovanja među kosovskim Albancima bez obzira na ozbiljne poteškoće i neefikasnost u radu koje su pokazivale. Ipak, bez obzira na to, tradicija identifikacije između građana i države još je uvijek vrlo nerazvijena, što pred Kosovo u nadolazećem periodu postavlja velike izazove.

Rješavanje etničke segregacije

Jedan od najvećih izazova Kosovu u nadolazećoj budućnosti, a koji je izričito spomenut kao jedan od najvažnijih i u Ahtisaarijevom planu, jest integracija nacionalnih manjina, osobito Srba, u dominantno albansko društvo na Kosovu. Sve navedeno dodatno opterećuje činjenica da, primjerice, Srbi na Kosovu žive uglavnom u izoliranim enklavama s vrlo ograničenim kontaktima s albanskom većinom, što se samo dodatno produbilo razvojem političkih događaja u posljednje vrijeme. S druge strane, njihova politička predstavljenoost, osim iz Prištine, u značajnoj mjeri bila opstruirana iz Beograda tako da je srpska nacionalna zajednica na Kosovu rijetko mogla na adekvatan način artikulirati svoje političke preferencije.

Osim navedenih problema, Kosovo se suočava i sa eksponencijalno uvećanim problemima karakterističnim za tranzicijska društva u Europi općenito (kao što su neefikasnost pravosuđa, korupcija, organizirani kriminal), pa prema tome popis tranzicijskih izazova u nadolazećem periodu najbolje govori o važnosti provođenja adekvatnog reformskog procesa. U tom je kontekstu od neizmjerne važnosti utjecaj međunarodne zajednice, osobito EU i NATO, koje prisutnošću na terenu kroz svoje misije, a poslije eventualno kroz mehanizme kondicionalnosti u procesu proširenja, trebaju imati odlučujući učinak na pravac reformskog procesa na Kosovu a kroz njega na svojevrsan način i na konačno rješenje dijela albanskog nacionalnog pitanja u tom dijelu Europe.

7

Segregirane socijetalne organizacije datiraju još iz otomanskih vremena kada su seoske zajednice regulirale svoje odnose autonomno, odnosno bez izravnog uplitanja središnje vlasti.

Makedonija – 'post-ohridski' politički realitet

Nakon oružanog sukoba u veljači 2001. godine makedonskom je političkom *agendom* dominiralo pitanje međuetničkih odnosa dviju dominantnih skupina, Makedonaca i Albanaca. Pravovremeno uključivanje međunarodne zajednice u rješavanje konflikta spriječilo je eskalaciju koja je prijetila ozbiljnijim oružanim sukobom, a Ohridski sporazum potpisan 13. kolovoza 2001. godine, osigurao je temeljne ustavne i institucionalne promjene uspostavljene kako bi 'izbalansirale' odnos između dviju etničkih skupina. Unatoč korjenitim promjenama koje su poduzete zadržala se značajna razina nerazumijevanja između spomenutih skupina, koja je nastavila opterećivati unutarne državno uređenje, ali i sam tranzicijski reformski proces u zemlji.

Struktura spomenutih promjena od strane makedonskog nacionalnog korpusa pretežno je doživljavana kao ishod nerealnih albanskih zahtjeva i značajnih pritisaka izvana dok kod albanske zajednice, uglavnom zadovoljne spomenutim razvojem događaja, ipak nije došlo do korištenite promjene uvjerenja o političkim preferencijama makedonskih elita, osobito kada se radi o pitanju ravnopravnosti dviju spomenutih skupina. Iako su međuetnički odnosi značajno popravljeni nakon završetka oružanog sukoba, socijalna distanca između dviju zajednica nije pokazivala znakove smanjivanja te se interakcija pretežno zadržavala na razini profesionalnih odnosa ne pokazujući tendenciju daljnjeg rasta na ostalim područjima.

U takvim uvjetima, pridruživanje EU i NATO-u posebno je dobivalo na važnosti, imajući vidu činjenicu da je predstavljalo jedan od rijetkih prioriteta koji bi se mogli smatrati predmetom kompromisa između dvaju skupina. U skladu s tim, članstvo u euroatlantskoj zajednici tretirano je jamcem prevencije unutarnjih političkih sukoba, odnosno stabilnosti zemlje, ali i prijeko potrebnog socioekonomskog napretka u nadolazećem periodu.

Međutim, unatoč činjenici da se reformski proces nastavio razvijati uzlaznom putanjom, značajna je skepsa zadržana osobito u makedonskoj zajednici koja je sa sve većom dozom kritike počela gledati na privilegije albanske zajednice proizašle iz Ohridskog sporazuma te sve jasnije izražavati nezadovoljstvo nedostatkom adekvatne kompenzacije za svoju nacionalnu skupinu.

Pored toga, dok je Ohridski sporazum u najvećoj mjeri bi koncentriran na unaprjeđenje statusa albanske nacionalne zajednice, u velikoj je mjeri zaposavljen položaj ostalih nacionalnih manjina koje su značajno pridonosile etničkoj raznolikosti države. Nacionalne skupine Turaka, Roma i Vlaha koje zajedno čine gotovo 20% stanovništva Makedonije 'osjećale su se' politički marginaliziranima te su teško pronalazile modalitete političke artikulacije između dviju dominantnih etničkih skupina.

Nadalje, spomenuti Sporazum gotovo ni na koji način nije potaknuo rješavanje općeg nepovjerenja građana prema političkim elitama te državnim i lokalnim institucijama. Bez obzira na pripadnost etničkoj zajednici, prevladavajuća većina građana Makedonije, osim visoke nezaposlenosti,

među najveće probleme svrstavala je diskrecijsku alokaciju resursa, korupciju i organizirani kriminal. U ovakvom društveno-političkom ozračju, s ciljem ponovnog uspostavljanja vlastitog legitimiteta, političke su elite često preusmjeravale političke debate sa socijalnog i gospodarskog na nacionalno-simboličko polje i na taj način dodatno destabilizirale političku sliku Makedonije.⁸

Naime, dok je Ohridski sporazum bio pretežno usmjeren ka promoviranju multietničnosti kao i boljoj integraciji manjina u društvo, na određeni je način proizveo daljnju institucionalizaciju socijalne i kulturne distance koja je već postojala. S jedne strane, promoviranjem povećanja zapošljavanja pripadnika albanske etničke skupine u javnom sektoru, povećao je šanse za interakciju među različitim grupama koja bi mogla dovesti do razvoja profesionalne solidarnosti odnosno povezivanja različitih etničkih skupina. S druge strane, decentralizacija i protekli razvoj unutar obrazovnog sustava mogli bi dovesti do sve veće etničke odvojenosti pa i segregacije. Naime, decentralizacija podrazumijeva povećanje ovlasti institucija lokalne samouprave u područjima kao što su kultura, osnovno i srednjoškolsko obrazovanje i zdravstvo, što može dovesti do toga da će, osobito u etnički homogenim dijelovima zemlje, zajednice ostati zatvorene prema ostalim etničkim zajednicama. Također, decentralizacija ovog tipa mogla bi dovesti do povećanja različitosti između bogatih i siromašnih lokalnih zajednica te problem prvotnog ekonomsko-socijalnog karaktera opteretiti kontekstualizacijom nacionalnih različitosti.⁹

Kosovsko je pitanje naglasilo je različitosti u političkim stavovima dviju dominantnih etničkih skupina u Makedoniji. Tako je još u sedamdesetima razvoj događaja na Kosovu izazivao 'strah' makedonskih vlasti od potencijalno rastućeg militantnog albanskog nacionalizma koji bi mogao imati negativne posljedice po teritorijalni integritet Makedonije. Tom je negativnom kontekstu značajno pridonijelo masovno izbjeglištvo kosovskih Albanaca krajem devedesetih kao posljedice srpske represije, koje je doživljavano uznemirujućim zbog drastične promjene etničkog balansa u pojedinim dijelovima Makedonije. Kosovsko pitanje i u današnje vrijeme izaziva stanovite komplikacije u odnosima dviju etničkih skupina, prije svega zbog toga što novi status Kosova u makedonskoj etničkoj zajednici otvara sumnju u održanje integriteta makedonske države s obzirom na značajnu albansku zajednicu u njezinom zapadnom dijelu, dok pitanje neovisnosti Kosova, a samim time i njegovog

8

Provedena istraživanja pokazuju kako građanima Makedonije ipak socioekonomski pokazatelji sve više počinju prevladavati u odnosu na nacionalne te da se percepcija međuetničkih odnosa postupno popravlja u posljednjih nekoliko godina. Tako je u travnju i ožujku 2007. godine samo 7,6% građana označilo međuetničke odnose lošima. Ipak, vidljiva je razlika između Albanaca i Makedonaca, gdje prvi uglavnom imaju puno pozitivniju percepciju drugih. Tako je, primjerice, 19,7% Albanaca i samo 2,2% Makedonaca označilo međuetničke odnose odličnim, dok je je 11,9% Albanaca i 35,9% Makedonaca iste označilo lošima. Podatci navedeni prema istraživanju UNDP-a: *Socio-Economic Municipalities in Macedonia*, United Nations Development Programme, 2004. Dostupno na: <http://www.undp.org.mk/datacenter/publications/documents/Sosioekonomski%20ANG.pdf> (04. rujna 2008.)

9

Ibid.

priznanja od strane Makedonije, predstavlja jedan od prioriteta albanske nacionalne zajednice u toj zemlji.

Ipak, dominacija političkog pragmatizma obiju strana te važnost konsenzusa o potrebi nastavka procesa pridruživanja euroatlantskim strukturama, pomogla je u posljednjem periodu formulirati balansirani pristup spomenutom problemu. Naime, nakon početka završnih pregovora o statusu Kosova 2006. godine političke su elite u Makedoniji zauzele zajednički stav o priznanju konačnog statusa Kosova koji bi bio prihvatljiv međunarodnoj zajednici i zainteresiranim stranama u sukobu. Razvojem događaja prema kojem je postalo sve jasnije kako bi Rusija mogla blokirati Rezoluciju Vijeća sigurnosti UN-a o konačnom statusu Kosova koja bi se temeljila na Ahisaarijevom planu, načinjen je korak naprijed u zajedničkom stavu prema kojem "ukoliko ne dođe do donošenja spomenute Rezolucije, kao kandidat za članstvo u EU i NATO-u, Makedonija će se prilagoditi zajedničkoj politici spomenutih dviju organizacija... Ako one zauzmu poziciju o potrebi uspostavljanja diplomatskih odnosa s Kosovom, odnosno priznanja njegove neovisnosti, to će učiniti i Makedonija."¹⁰

Bez obzira na sve navedeno, negativan ishod NATO summita u Bukureštu gdje je Grčka uložila veto na pozivnicu za punopravno članstvo Makedonije u tom savezu, doprinijela je destabilizaciji vladajuće koalicije, njenom raspadu i raspisivanju prijevremenih parlamentarnih izbora te se u takvom političkom ozračju pitanje priznanja kosovske neovisnosti ponovno nametnulo kao jedno od 'kamenja spoticanja' u procesu harmonizacije političkih odnosa dviju dominantnih nacionalnih skupina.

Trenutna politička destabilizacija dodatno je naglasila presudnu važnost euroatlantske perspektive Makedonije kao jedinog okvira izgradnje stabilnih međuetničkih odnosa u multietničkom makedonskom društvu. U tome smislu, bezrezervna podrška reformskim naporima u Makedoniji spomenutih dviju organizacija i dalje ima presudan učinak na stabilnost i održivi razvoj Makedonije, ali i njenog šireg okruženja. Tome najbolje svjedoči neprekidni visok stupanj javne potpore makedonskog građanstva spomenutim dvama procesima, koji je vrlo rijetko zabilježen u drugim tranzicijskim zemljama.¹¹

Upravo zbog toga, osim važnosti deblokiranja procesa pridruživanja NATO savezu za održavanje ovakvog ozračja, od velike je važnosti i konačno definiranje datuma početka pregovora o punopravnom članstvu od strane EU te liberalizacija viznog režima, što bi potvrdilo euroatlantsku perspektivu Makedonije i osiguralo ireverzibilnost spomenutih procesa. Bez obzira na

10

Ured predsjednika Republike Makedonije; dostupno na: http://www.president.gov.mk/info_e.asp?InfoID=2662&SectionID=6 (04. rujna 2008.)

11

U ožujku 2007. godine 92% makedonskih građana podupiralo je pridruživanje NATO savezu. Prema: Gruevski, P. M., *NATO membership – top priority of Macedonia's foreign policy*. Macedonian Information Agency, 2007. Paralelno s navedenim, za Makedoniju je karakteristično da je podrška pridruživanju EU uvijek bila visoka, što govori o načelnoj transatlantskoj određenosti makedonskog društva.

činjenicu da spomenuti napredak ovisi, prije svega, o razvoju političke situacije u samoj Makedoniji, činjenica je da je održivost njenog reformskog procesa nezamisliva bez bezrezervne potpore euroatlantske zajednice.

Zaključak

Uzimajući u obzir sve navedeno nameće se zaključak kako je 'albansko pitanje' teško staviti u kontekst panalbanske težnje ostvarenja projekta Velike Albanije koja bi podrazumijevala teritorijalno ujedinjenje svih prostora na kojima obitava dominantna albanska zajednica.

Jedino pitanje koje nesumnjivo dovodi do tzv. panalbanskog kompromisa je status Kosova, dok njegova neovisnost kao prva stepenica formiranja velike albanske države još uvijek predstavlja prioritet jedino minorne i marginalizirane skupine albanskih ekstremnih nacionalista. Može se zaključiti kako je većina Albanaca, a samim time i njihova politička elita, svjesna činjenice različitosti albanskih zajednica koje su živjele u različitim političkim entitetima u proteklom periodu. Raspad komunizma doveo je do lakšeg povezivanja različitih albanskih skupina što, međutim, nije dovelo do veće nacionalne kohezije koja bi vodila ostvarenju projekta Velike Albanije, što je sve vidljivije iz stavova njihovih političkih elita, ali i javnog mnijenja spomenutih skupina koje prioritete vide uglavnom u rješavanju problema nerazvijenosti, siromaštva i organiziranog kriminala.

Ipak, u postojećem turbulentnom regionalnom političkom okruženju teško je isključiti mogućnost ponovne eskalacije isključivih nacionalnih ideologija, pa tako i albanske, što dodatno nameće proces pridruživanja euroatlantskim strukturama kao jedini jamac osiguranja stabilnosti na Jugoistoku Europe.

U tom je kontekstu i definiran strateški položaj Republike Hrvatske u širem euroatlantskom konceptu, ali i kontekstu odnosa u regiji. Jedan od apsolutnih prioriteta sigurnosne politike Hrvatske, osim često spominjanih dvaju glavnih vanjskopolitičkih ciljeva (punopravno članstvo u EU i NATO-u), jest i stabilizacija Jugoistočne Europe i održivi gospodarski razvoj zemalja u njoj. U tome smislu kontinuirani razvoj političkih entiteta u kojima žive značajne albanske etničke skupine, između ostalog predstavlja jedan od preduvjeta ostvarenja prethodno spomenutih ciljeva. Upravo zbog toga je iznimno važno naglasiti značaj suradnje Hrvatske s Albanijom i Makedonijom u okviru tzv. Jadranske povelje (*Adriatic Charter*) koja se pokazala korisnom u pridruživanju spomenutih zemalja NATO savezu.¹² U tome smislu treba nag-

12

Neriješeno pitanje službenog imena Makedonije prouzrokovalo je privremeni grčki veto na njeno pridruživanje spomenutom savezu, što ne umanjuje nepobitna postignuća u procesu demokratske konsolidacije, učvršćivanju vladavine prava i unaprjeđenju interoperabilnosti oružanih snaga spomenutih triju zemalja.

lasiti i važnost nastavka hrvatskog reformskog procesa koji bi trebao dovesti do skorog pridruživanja spomenutim dvjema organizacijama te dodatno potvrdili ulogu naše zemlje kao stabilizacijskog faktora i pouzdanog partnera međunarodne zajednice u regiji. Naime, pozitivna iskustva Hrvatske uz dodatne napore euroatlantske zajednice te osobito političkih aktera u ostalom dijelu regije mogu značajno pridonijeti njenoj stabilizaciji, demokratskoj konsolidaciji, održivom gospodarskom razvoju te osiguranju euroatlantske perspektive.

U tom pogledu Hrvatska, u skladu sa svojim potencijalima, preuzima dodatnu odgovornost, što je vidljivo iz postupnog unaprjeđenja regionalne suradnje i sve aktivnije participacije u međunarodnim stabilizacijskim naporima u ovom dijelu Europe. Aktivna podrška misijama EU u Bosni i Hercegovini (poglavito ALTHEA), kao i sudjelovanje u misiji Ujedinjenih Naroda na Kosovu (UNMIK) te novoj misiji EU (EULEX) predstavlja pozitivan primjer njezinog doprinosa općoj stabilizaciji regije. Može se zaključiti kako je to najbolji način ostvarenja jednog od temeljnih nacionalnih interesa – mirnog i stabilnog okruženja – koje u konačnici predstavlja jedan od temeljnih preduvjeta za gospodarski rast i razvoj Hrvatske.

Literatura

- Ahtisaari, M., *Report of the Special Envoy of the Secretary General on Kosovo's future status*, UNOSEK, Bruxelles, 2006.; dostupno na: http://www.unosek.org/press-release/2006-05-17-MA_with_NATO_SG_Scheffer_in_Brussels.pdf
- Economic Initiative for Kosovo, *Kosovo: Key economic indicators*; dostupno na: www.eciks.org
- Gruevski, P. M., *NATO membership – top priority of Macedonia's foreign policy*, Macedonian Information Agency, 2007.
- Dokmanovic, M., Mihajlova, E., Hristovski, Z., *National security strategy from the view of the civil society a contribution for a regional security strategy*, Institute for Strategic Research and Education, Skopje, 2006.; dostupno na: http://www.isie.org.mk/download/research/National_security_strategy_Macedonia.pdf
- National Security Strategy of Albania; dostupno na: http://merln.ndu.edu/white-papers/Albania_English-2004.pdf
- Europe Report, No 153, *Pan-Albanianism – How Big a Threat to Balkan Stability*, International Crisis Group, 2004.; dostupno na: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN014972.pdf>
- Vickers, M., *The Albanian Question: Reshaping the Balkans*, I. B. Tauris, London, 2007.
- UNDP *Socio-Economic Municipalities in Macedonia*, 2004.; dostupno na: <http://www.undp.org.mk/datacenter/publications/documents/Sosioekonomski%20ANG.pdf>

Ured predsjednika Republike Makedonije; dostupno na: http://www.president.gov.mk/info_e.asp?InfoID=2662&SectionID=6

Delević, M., *Regional Cooperation in the Western Balkans*, Chaillot Paer no. 104, EU Institute for Security Studies, Paris, 2007.

Summary

The Albanian Issue in the Context of the Regional Security

During the last twenty years South East Europe presented recognizable conflict area in Europe in stabilization of which the EU and the entire international community have invested significant efforts and financial resources. Thus, one of the emerging significant issue in that part of Europe is the Albanian one. Namely, except from prevailing majority in their mother states, Albania and Kosovo, Albanians present very significant and numerous population in Macedonia. Albanian issue is difficult to define as pan-Albanian bid to fulfil the project of Great Albania taking into consideration current political reality of diversification of Albanian communities in the region. The only issue which leads to the so called pan-Albanian compromise is that of Kosovo status, while its independence as the first step towards the big Albanian state, is only in the interest of relatively small group of Albanian extremists.

However, in the existing turbulent political surroundings, it is difficult to eliminate the possibility of escalations of new exclusive national ideologies, including Albanian, which is an additional argument in favour of the Euro Atlantic integration process as the only guarantee of the stability in the South East Europe. Negative outcome of the Bucharest NATO Summit for Macedonia, contributed to destabilization of political relations, emphasising Euro Atlantic perspective of Macedonia as the only framework for development of the stabile multiethnic relations in the multiethnic Macedonian society. The role of Croatia as the guarantor of regional security was seen in the framework of Adriatic Charter activities, gradual enhancement of the regional cooperation and participation in the international efforts for stabilization in this part of Europe.

Key words: Albanian issue, pan-Albanian nationalism, Ahtisaari's plan, post-Ohrid political reality, NATO Bucharest Summit, Adriatic Charter